

ABDULLAH CEVDET, Doktor (1869-1932), *İçtihat* adlı mecmuası ve birçok tercümeleriyle tanınmış Türk muharrir ve gazetecisidir. Tabur kâatibi Hacı Ömer Efendi'nin oğlu olup Arapkir'de doğmuş, önce orada okuduktan sonra 15 yaşında İstanbul'a gelerek Kuteli idadisine girmiş ve Askerî Tıbbiyeden hekim yüzbaşısı çıkmıştır. Bir buçuk yıl Gülhane'de göz hastalıkları muallim muavinliğinde bulunduktan sonra daha mektepteyken meşgul olmaya başladığı politika işleriyle uğraşmak suçıyla Garp Trablusu'na sürülmüştür. Bir buçuk sene Trablus hastanesinde hekimlik ettikten sonra Avrupa'ya kaçmıştır. Cenevre'de bazı arkadaşlarıyla birlikte *Osmanlı* adlı ayda iki defa çıkarılan Türkçe-Fransızca bir gazeteye Osmanlı rejimi aleyhinde yazılar yazmış ve Sultan Hamid'in teklifi üzerine Viyana elçiliği hekimliğini kabul ederek üç yıl bu vazifede bulunmuş, bu esnada aleyhte neşriyatı bırakmıştır. Sonradan saltanat aleyhindeki yazılarına tekrar başladığı için işinden azil ve giyaben kalebentliğe mahkûm edilmiştir. *İçtihat* mecmua ve matbaasını 1904 te Cenevre'de kurarak bir yıl sonra Mısır'a geçip mecmuasını Kahire'de neşre başlamış, bir taraftan da göz hekimliği yapmıştır. Meşrutiyetin ilânından iki yıl sonra matbaasını İstanbul'a, «İçtihat Evi» adını verdiği binaya getirdi ve mecmuasını ölümüne kadar yaşattı.

Dr. ABDULLAH CEVDET

Doktor Abdullah Cevdet aile muhitinin tesiriyle ilk gençlik çağlarında pek sofuyken sonraları dinsiz ve müslümanlığa karşı hümnetsiz tanınmasından dolayı düşmanlıklara ve mahkûmiyetlere uğramıştır. Taşkın heyecanına uyduğu anlarda samimî ifratları bulunduğu gibi çok kere maddi hesaplarla sürüklendiği de olmuştur.

1914-18 cihan harbinin mütarekesinde ve Damat Ferid'in sadrazamlığı sırasında Sıhhiye Umum Müdürlüğünü yapmış. İşgal kuvvetlerine taraftarlık göstermek gibi siyasi ve millî hatalar işlemiştir. Din bağlarından olduğu gibi millet ve vatan duygularından da uzak ve milletlerarası bir fikir adamı olmak hevesini gütmüş, hareketlerinde, yazılarında reybi ve kararsız, fakat daima canlı ve çalışkan bir insan mizacı göstermiştir. Lâtin harflerinin kabulünü ilk ileri sürenlerden biri de odur. Her halde kusurlarına rağmen kendisini, taassuba karşı savaşmış ve serbest düşüncüyü yaymak hususunda devamlı gayretlerde bulunmuş bir fikir adamı olarak hatırlamak lâzımdır.

Bir kısmı küçük risaleler halinde bulunan bütün eserlerinin sayısı 66 dır ki, bunlardan çoğu tercümeleridir.

Manzum eserleri arasında başlıcası istibdat aleyhindeki şikâyet feryatlarını toplıyan *Kahriyat* ile son şiirlerini taşıyan *Karlı dağdan ses* ve *Düşünen musiki* isimli kitaplarıdır ki bunlarda güzel ve kuvvetli parçalar vardır. Fransızca olarak yazdığı şiirlerini beş tane küçük risalede toplamıştır. Tercümeleri arasında Shakespeare'den ve Dr. Gustave Le Bon'dan Türkçeye çevirdikleri büyük bir yer tutar.

Shakespeare'in *Hamlet*, *Macbeth*, *Julius Caesar*, *King Lear*, *Antony and Cleopatra*, *Romeo and Juliet* adlı altı dramını türkçeye çevirmişse de bunlardan çoğu gençliğinde acele ve ihmalle tercüme edilmiştir.

Dr. Gustave Le Bon'un «Les lois psychologiques de l'évolution des peuples» adlı eserini *Rub-ül-akvam* diye, «Les aphorismes du temps présent» adlı kitabını *Asrımızın nususı felsefesi* adıyla, «Enseignements psychologiques de la guerre européenne» isimlisini *Avrupa harbinden alınan psikolociyai dersler* unvaniyle, «Hier et demain» i *Dün ve yarın* ismiyle, «Psychologie des foules» u *İlmi rubu içtimai* adıyla ve «Les incertitudes de l'heure présente» isimlisini *Ameli Rubiyat* unvaniyle tercüme etmiştir.

Schiller'in «Wilhelm Tell» (*Giyom Tel*) i de tercüme ettiği eserlerdendir. Alfieri'nin «Della tirannide» sini *İstibdat* adıyla, «Del principe delle lettere» isimli eserini de *Hükümdar ve edebiyat* başlığıyla neşretmiştir. Dozy'nin «Essai sur l'histoire de l'Islamisme» isimli kitabını *Tarihî islâmiyet* adıyla tercüme etmiştir ki bu iki ciltlik tercüme, hele başına yazdığı mukaddemedeki islâmlık aleyhtarî ifadeleri kendisine birçok düşman kazandırmıştır.

Byron'un «The Prisoner of Chillon»unu *Şilyon mahpusu* adıyla Türkçeye çevirmiştir. Jean - Marie Guyau'nun «Education et hérédité» sini *Terbiye ve veraset* ismiyle, «Vers d'un philosophe» u da *Bir filozofun şiirleri* ismiyle, Emile Boutmy'nin «Essai d'une psychologie politique du peuple anglais au XIX ème siècle» adlı eserini *İngiliz kavmi* başlığıyla, Omer Buyse'un «Méthodes américaines d'éducation générale et technique» isimli kitabını *Amerika terbiye usulleri* unvaniyle, Jacques Novicov'un «La guerre et ses prétendus bienfaits» adlı eserini *Harb ve sözde iyilikleri* ismiyle, Baron Holbach'ın «Le bon sens ou idées naturelles opposées aux idées surnaturelles» ini de *Aklı selim* unvaniyle dilimize çevirmiştir.

Doğu edebiyatından yaptığı tercümeler başlıca Ömer Hayyam rubailerine aittir ki ilk defa Hayyam tercümelerini o neşretmiş ve bu eseri ikinci tab'ında hayli genişletmiştir.

Bir de Hintli Muhammed Ghuri'nin «İkazi Müslim» isimli eserini *Müslümanlar Uyanınız* adıyla tercüme etmiştir.

Celâleddini Rumi'ye karşı hayranlığını ifade eden *Dilmestii Mevlâna* isimli kitabı onun ruhundaki tezatları anlatmak bakımından kayda lâyıktır.

Hekimliğe ait olmak üzere başlıca *Dimağ ve Melekâtı akliye* ile *Âmâlîğin sebepleri ve korunma çareleri* adlı kitapları işaret olunabilir.

